

Munich Personal RePEc Archive

Community currencies as a counter tool to unacceptable aspects of economic crisis

Toncheva, Rossitsa

University of National and World Economy, Bulgaria, Monetary
Research Center, Bulgaria

2012

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/67942/>
MPRA Paper No. 67942, posted 20 Nov 2015 07:27 UTC

**Общностните валути като инструмент за противодействие срещу
нежеланите аспекти от икономическата криза,**

гл. ас. Росица Тончева

**Community currencies as a counter tool to unacceptable aspects of
economic crisis,**

Chief Ass. Rossitsa Toncheva

Резюме: Въпросите, които поставя днес **глобалната криза**, за пореден път се отправят към организацията на **паричното обръщение**. Редица учени защитават предложението да се премахне **монопола** на държавата, респективно на централната банка като **единствен емитент** на пари и да се даде възможност паралелно с националната валута да циркулират и т.нар. „**комплементарни**”¹ валути като законно платежно средство. На тази основа е логично да се изграждат и **парични общности**. Практиката от такива алтернативни системи, изградени като микро-структури доказва благоприятното въздействие върху общественно-икономическата активност на регионално ниво. Данните сочат, че те са от полза както за самите участници, така и за икономическите системи от по-висок ранг: община, държава, съюзи. Предмет на изследването е положителното въздействие на общностните пари върху **благосъстоянието** на общността, където се използват, но не и степента на това въздействие в сравнителен план с друг вид мерки по време на криза.

Ключови думи: общностни пари, парични системи, финансови кризи

JEL: E00, E40, E42, G01, P44

Summary: The questions which the global crises insistently sets today once again head to the organization of monetary circulation. Many scientists defend the proposal to eliminate the state monopoly, respectively the central bank monopoly as the only issuer of currency and to be allowed the circulation of the complementary currencies as a local legal tender altogether with the national currency. On this base the setting of currency communities has some logic. Practically, these types of complementary currencies are constructed as microstructures and are proof of favorable impact to social-economy activity at local level. Data indicates that they are beneficial to both the participants and the higher rank economic

¹ Значението на понятието „Комплементарна валута” предстои да се изяснява. На този етап ще се използва като български аналог на понятието “complementary currency”. Всеки опит за търсене на точен превод ще измести темата. Това би могло да се направи в друга дискусия.

systems as the community, the state, the union. This paper studies the positive impact of community currencies to the community welfare, if they are used but not the degree of this impact compared to another measures types during crises.

Key words: Community Money, Complementary Currencies, Monetary Systems, Financial Crises

JEL: E00, E40, E42, G01, P44

I. Въпросът. Дали „регионалните валути са възможен начин за противодействие на отрицателните последици от икономическата глобализация²?” има своята история³. Още по време на т.нар. „Велика депресия” (1932-1933), в австрийския град Вьоргл по настояване на кмета на града се въвежда локална валута, която може да се използва и за плащания към местната община. В резултат на едногодишната циркулация на тези локални общностни пари в размер на 32000 австрийски безлихвени шилинга, циркулиращи паралелно с официалната валута позволява на града да създаде почти 15 млн. брутен продукт, много нови работни места (намаление на безработицата с 25%), като така се смекчават негативните последици от кризата.

Този факт навежда на следното размишление. Ако се позволи въвеждането на локални валути, които да бъдат приети като законни платежни средства по места и ако се потърси начин за раздробяване на законното платежно средство, дали наистина биха се постигнали подобни резултати и на други места?

Ясно е, че еврото подпомага международната търговия и конкуренция. Но също така то служи и за натрупване и преразпределение на богатството чрез спестяванията и инвестициите. Това от своя страна носи експоненциално нарастване на лихвите и дивидентите и неизбежно довежда до криза. Става така, че в икономиката трябва да се плати определена стойност, която не съществува.

В този контекст, локалните валути биха донесли печалби на всеки, който ги използва, и защото тяхната не-конвертируемост ще принуди хората от общността да потърсят начин да я направят атрактивна и да я предложат за размяна срещу валутите на съседни или други общности. Това би донесло локално разпределение на създаваните богатства първо и едва след това ще последват разпределителните процеси извън общността. Това от своя страна, логично ще доведе до структуриране на

² Маргарет Кенеди (2012)

³ Кенеди, М. Връзката между стопанския растеж и лихвата бе досега недооценявана. Сп. *Zukunft* (Бъдеще) бр.15, 2/96. Преводач Владимир Богданов, "Природа на заем" – София, януари, 1997 г.

местните икономики според Адам Смитовите принципи за конкурентни предимства, извлечени от невидимата ръка, т.е. от анонимността на пазара.

II. С какво разполагаме? В момента сме свидетели на развитието на една особена икономическа система, която няма свой аналог в историята, а именно създаване и функциониране на Европейски Съюз (ЕС). През призмата на паричните въпроси, конструкцията на ЕС може да се опише като парична общност. Това, оказва се, не е достатъчно за ефективната употреба на общностните пари, защото те не са създадени от нуждите на икономиките, а за целите на тяхното управление. Този механизъм поставя на изпитание устойчивостта на конструкцията ЕС. Логично е, а и вече има доказателства⁴ за това, че създаването на общностни пари би следвало да предхожда паричната общност. В този смисъл проблемът не е лингвистичен. Въпросът опира до това първо да се създадат устойчиви връзки вътре в общността и на тази основа да изкристализира необходимостта от обща валута, а не обратно, както е в случая. Въпреки усилията, административно – командният подход⁵ вече доказва своята непригодност в дългосрочен аспект. Паричната институция следва да служи за улеснение на първо място на търговските отношения, т.е. размяната и после тези търговски отношения да се подложат на контрол и допълнително въздействие, но когато те не са изградени на устойчива основа, свободното движение на капитала помага много бързо да се компрометира този подход.

От тук възниква следното **твърдение № 1** в доклада. „Липсата на локални пари, при нехомогенни общности води до нестабилност, диспропорции и несправедливост в разпределението на доходите.” Първоначално тази несправедливост не се забелязва осезаемо когато тя е по отношение на капиталовите ресурси, но последващо - като разполагаеми доходи у населението, измервани с потреблението, тези диспропорции създават критични за икономиката дисбаланси.

Бих нарекла това положение: „състояние на огледално поведение”. Ако можеше да се изведе всеобщо определение за парите, това положение щеше да бъде далеч по-ясно.

В момента липсва важна структурна вътре-групова (за ЕС) връзка в лицето на общностна фискална политика, което неизбежно рефлектира върху нестабилността на валутата. За тази цел е необходим сравнително подължителен период от време, през което време инициативата може да се остави на свободните икономически субекти,

⁴ Примерът с Гърция, Италия, Испания, Португалия

⁵ СИВ и др.

като се приеме тяхното поведение като законово.⁶ На този етап е достатъчно да се приеме възможността за емисия на частни пари на локално ниво. Създаването на варианти на въвеждане от технологична гледна точка тепърва предстои. Интернет културата позволява това да стане сравнително лесно. И въпреки, че отново ще се породи задачата на валутните курсове, тя би могла да се реши лесно при условие, че се разреши въпроса за контрол върху емисията на пари, което е и главният фактор за стабилност.

От горното следва изводът: „При създаването се обстоятелства, подкрепата при създаване на локални валути ще спомогне да се изпълнят вакуумните пространства, които в момента се образуват от европейската валута и съответната организация на тази валута.”

Комплементарните пари, въпреки наименованието си, по своя характер са допълващи пари, не са алтернативни на законното платежно средство и не е задължително да заместят централните валути.⁷ Те са общностни пари, израстват като локални и имат потенциала да се развият като пари от по-висок ранг, в зависимост от конкретните социално-обществени характеристики.

Комплементарните пари могат да се използват като средство за преодоляване на негативните аспекти на кризата. Историята свидетелства използването на общностни пари от повече от 100 години, а от 1993 година се води статистика за разновидностите социални пари от цял свят. Базата данни⁸ позволява класификация на системите според различни критерии. Тя съдържа информация за:

- местонахождение
- вид на системата за обмяна;
- цел на парите
- организационна форма на парите
- източници на финансиране
- средства за покриване на разходите
- година на възникване
- форма на средството за размяна
- еквивалент на стойността

⁶ В настоящия момент в законовата регламентация на локалните валути съществува празнота по основни пунктове. Циркулирането на частните пари е под общото право.

⁷ Централни нека бъдат наречени парите, емитирани от емисионните банки.

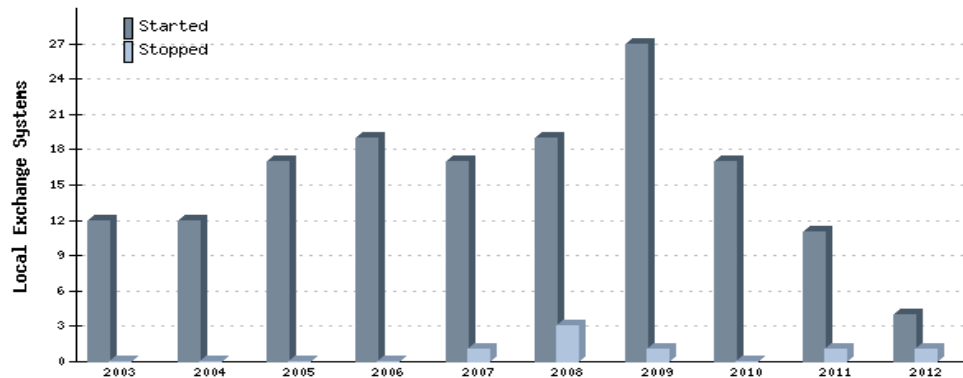
⁸ <http://www.complementarycurrency.org>

- Оценка на въздействието съобразно брой на включените участници, и годишен обем на ресурсите, които се управляват чрез системата, годишен бюджет на системата за организиране на размяната

- Гаранции

- Услуги

Local Exchange Systems - Yearly Report

<http://www.complementarycurrency.org/ccDatabase/>

Критерият „Брой на новообразувани локални системи” показва, че най-много са образувани през 2009 година, което насочва вниманието към **Твърдение №2** „По време на кризата официално стартирала през 2008 година, броят на локалните системи за размяна нараства, вероятно като реакция за намаляване на негативните последици.” Вероятна причина за това може да е именно бягство от проблемите, които кризата провокира, след което броят на новите системи не расте така бързо, но все пак такива продължават да се образуват.

III. Какви проблеми създава кризата? Списъкът с характерните черти на кризата е дълъг. По мнение на изследователите на кризата, настоящата е най-голямата, но не е първата по рода си подобна криза. По данни на Световна банка през последните 25 години в различни точки на света, в различни моменти са регистрирани 96 банкови и 176 парични кризи. Кризата е застрашителна не толкова поради сътресенията в една от системите на икономическия ни живот, а поради верижната реакция, която увлича всички аспекти. От дългова, тя се превръща във финансова и се пренася върху реалната икономика посредством паричния механизъм.

Известни са и резултатите от кризата. Краен бенефициент на вредите от кризата е населението, или наречени с икономическата формулировка „крайно потребление”. Не бива да се пренебрегва фактът, че всяка друга група на интереси си остава само част от хората и само т.нар. потребителско търсене става представител на съвкупността от хората, без оглед на тяхната групова принадлежност. Не е случайно, че Адам Смит изразява разбирането, че богатството на една нация трябва да се измерва чрез потреблението на най-бедните ѝ членове. От тези позици, обедняването е повсеместно. Изключения правят само незначително малка част от населението на планетата.

Социалните последици от кризата карат изследователите ѝ да отправят обвинения към отделни играчи на пазара, което не би трябвало да се приема. Всеки от участниците като индивидуални и групови интереси може да се каже че е проявявал рационално поведение. Според съвременното разбиране за рационалност, всеки е търсил възможността да се възползва от конкурентните си предимства и да извлече максимална печалба на всеки етап от развитието на процесите. Върху рационалното поведение се развиват водещи икономически и финансови теории, а така също и съответните политики и практики. Тук може да се изрази **Твърдение №3**. „Виновни за кризата няма. Проблемът трябва да се търси не в благоразумието на един или някои от участниците, а в организацията на съвременната икономическа система и изградените структурни връзки вътре в нея.” От гледище на разбирането, че кризата е едната страна на монетата, а другата е възможността, то съществува вероятност именно при това положение, вниманието да се насочи към идеи многократно повдигани през годините за промяна в обществения договор. Необходимо е преразглеждане на регламентите, касаещи паричната емисия и управлението на парите в национален, регионален и всеобщ мащаб, което би засегнало организацията на централната банка, търговските банки и контрола върху емисията на валути.

Горното повдига въпроса: „Защо става възможно да се намали потреблението?” Още повече, че икономиките постоянно са нараствали. Това нарастване е наречено „прегриване”. Обръщайки се към паричните връзки, това прегриване може да се търси във възможността парите безпроблемно да се извадят от обращение и да се отложи тяхната употреба за неограничен период. Тази идея е повдигната систематично от Силвио Гезел през 1909 и днес се наблюдава нейното възраждане. Доказателство за това, че в идеите на Гезел има какво да се приложи са данните на Световна банка, че през първото тримесечие на 2012 има натрупани 2,2 трилиона долара резерв като спестявания, които практически не циркулират обслужвайки икономиката. Остава

въпросът за по-малкото зло. Въпреки предсказанията на Гезел още през 1918 за Втора световна война като резултат от организацията на финансовата система, днес не можем да очакваме подобно развитие. Естествено е да се поставят въпросите са съществените причини за кризата и ролята на намесата в икономиката. От тук следва и **Твърдение №4.** „Кризисното поведение на икономиката се дължи на регулярната намеса в естествените процеси, когато подобна намеса само задълбочава последствията и измества във времето крайния резултат.” Не е без значение и фактът че съществуват цели региони, където хората живеят в крайна бедност, характерна за развитите страни векове назад. Тук повдигнатите въпроси опират до глобалните диспропорции и връзката им с кризата. Със сигурност знаем, че съвременният модел се развива от криза до криза, и този модел си има цена.

Логическата конструкция в идеите на Гезел изглежда издържана, така както и всички прилагани до момента теории, но само експериментът може да отхвърли завинаги тази така оспорвана теория. Примерът във Вьоргл само дава основание да се очаква подобна мярка да доведе до подобен резултат.

IV. Идеята. При поредната криза (1932), Дж.М. Кейнс, един от авторите на новата икономика написва “Трудността се крие не в новите идеи, а в освобождаването от старите, които за хората, възпитани както повечето от нас, са проникнали във всяко кътче на нашия мозък”. В този смисъл, решенията с които разполагаме е добре да бъдат поставени на проверка. В парична икономика като днешната, най-лесно и най-бързо промяната може да настъпи ако я направим в онази област, в която най-често, ежедневно и масово употребяваме. Това са парите.

Една възможна реакция срещу негативните последици от кризата е да се направят промени именно в паричната система. След като в икономиката няма пари, следователно трябва да се създадат, но без да се провокира нова инфлация. Комплементарните пари могат да бъдат добър начин за изпълване на празните полета. Те могат да се нарекат с физичния термин „нано” пари или технология за уплътняване на икономическата система.

Комплементарните пари са познати под различни наименования и функционират чрез различна организация. Популярност добиват все повече като общностни пари, които по своя характер са локални пари и са алтернатива на бартерните системи от чист вид. За целите на обмяната на продукти на труда в определена общност се създава разчетно средство, което най-често се обвързва със законната парична единица. Логично е да се постави въпроса за интегрирането на тези пари в обращение, т.е. да

се създаде паралелен на съществуващия Метамодел и да се позволи той да функционира, докато докаже своята (не)пригодност. По аналогия на останалите съвременни финансови системи, а именно застрахователната и осигурителната системи, вариант би било създаването на „Втори” стълб в паричната система, т.е.: цялостен паричен МЕТАМОДЕЛ за функционирането на комплементарни пари. Философията на създаване на този втори стълб ще зависи от множеството конкретни условия в съответната група или държава. Главно, това са фактори от социо-културен характер, т.е.: поведенчески проблем.

Централните пари могат да служат като резервна валута, при което чрез тях да се извършват функцията средство за плащане и средство за натрупване на богатство. Когато ежедневно се използват множество локални парични валути, тогава по-силната ще се налага, а по-слабите ще отпаднат, като на тяхно място ще се зараждат нови. Подобно е поведението на мрежите, които също могат да се нарекат естествени образувания. Разбира се, важен момент се явява бягството от локалните валути, но това е като съвременния проблем с взаимната задлъжнялост. И в момента съществува взаимна задлъжнялост, за която няма решение, което да е добило популярност като приемливо.

Всичко това дава основание да се изкаже **Твърдение №5.** Ако се разделят функциите „средство за размяна” от „средство за натрупване” в различни парични структури и се възприеме правилото на отрицателна лихва, това ще стимулира притежателите на пари да ги употребяват по възможно най-бърз начин. При това положение въпросите за цената на ликвидността и стойността на парите във времето стават актуални по нов начин. В момента този въпрос е решен отчасти чрез наличието на инфлация като естествен съпътстващ съвременната икономика процес, но поради съответните практики, инфлацията се контролира не от пазара, а от фискалните интереси на правителствата.

Паралелното циркулиране на множество локални парични единици, които изпълняват основната функция на парите – средство за размяна, не е необходимо едновременно с това да се използват и като средство за спестяване. Обратно, липсата на тази възможност ще ги държи в обращение.

V. Ползи. Предимствата на валути от по-нисък ранг като средство за размяна, което оперира паралелно с конвенционалната валута могат да се опишат с предложението на Маргарет Кенеди (2012) за въвеждане на регионална парична валута.

Тези валути са интегрална част от регионалната икономика и техните предимства се свеждат до следното:

1. Изгражда се динамична, гъвкава система, характеризираща се с цялостност.
2. Висока степен на обръщаемост на търговския капитал.
3. Създава се устойчива връзка между непокритите нужди и неизползваните ресурси.
4. Пълно покритие на парите със стоки и услуги в рамките на общността-локално.
5. Стабилно овладяване на процесите на инфлация и дефлация.
6. Наличие на валутни наличности с гарантирана способност да циркулират при осигуряване на стоки от първа необходимост.
7. Прозрачност на процеса на създаване на пари.
8. Демократичност при контрол от страна на ползвателите на пари.
9. Структурно решение на безработицата.
10. Възможност да се спре „дренирането” на финансови ресурси към страни с ниски заплати и данъчни оазиси и така да доведе до спиране на миграцията на компании към други страни и закриване на работни места.
11. Предполага кооперативност, което е основно качество за постигане на синергиен ефект.

Най-голям брой локални валути в рамките на ЕС има в Германия⁹, а през последните 1-2 години броят им в Гърция нараства до над 100 регистрирани. В България все още няма практика на локални валути, от където да може да се правят заключения, но има единични примери, което е свидетелство за необходимостта да се премине през този опит.

Парите трябва да служат за най-важното – да опосредстват създаването и разпределението на произведените блага в икономическата система. Тази задача трябва бъде защитена по законов път, а съпътстващите я възможности за употреба на парите трябва да се ограничават единствено от естествените процеси, характерни за свободния пазар. Обратно, когато всички останали цели изместят основната, тогава има опасност за огледално поведение, а именно образът, а не предметът да се възприема като реалност.

⁹ В момента за Германия се говори като за отличникът в ЕС